

Lilith: Het zelfportret als spiegel

Haar huis heeft ze net weer aan kant na een week Live Atelier in het Venlose museum Van Bommel van Dam, waar een *meet & greet* tussen kunstenaar en bezoekers plaatsvond. Een *meet* met Lilith vergeet je niet snel. Ze heeft iets van een opstandige jonge meid in zich en tegelijkertijd is ze een volwassen vrouw van 47. Spraakwaterval met een goedlachs karakter. Terwijl de jongste zoon aanstalten maakt om na de middagpauze weer naar school te gaan, zegt ze: “Af en toe probeer ik de tijd stop te zetten. Ik wil nog zoveel dingen doen, ik wil meer, ik wil sneller”. Lachend: “misschien ga ik wel door tot ik honderd ben”. Speciaal voor de verslaggever heeft ze een cake gebakken. Op een foto in haar woonkamer hangt de kunstenaar als een stuk wasgoed achterover aan het balkon. Op haar zwarte topje zit een klein paars strikje. “Je mag ook best een groter plakje nemen hoor”.

Banquet (2008)

Het werk van Lilith barst van betekenis en emotie. Misschien niet altijd prettig om naar te kijken. De beelden die ze maakt dwingen de confrontatie met jezelf aan te gaan. Voor wie er oog voor heeft is haar werk een spiegel van meervoudige reflecties. Kunnen ook mannen zulke foto's maken en zo ja, waarom maken ze ze dan niet? Lilith is Henriëtte van Gasteren, voorheen directiesecretaresse bij een machinefabriek. Nadat ze in 2000 ontslag nam ontdekte ze in 2005 haar talent voor kunst en fotografie. Sindsdien maakt ze beelden die haar leven en gevoelens, haar zicht op de wereld weergeven. Van bijrol naar hoofdrol. Voor én achter de camera. Met humor, gedrevenheid en stellingname.

Dat alles maakt haar werk toegankelijk en tastbaar, doch evengoed verrassend en vervreemdend. Haar zelfportretten zijn een metafoor voor een rol en houding die mensen zichzelf opleggen en zelden doorbreken. Ondanks diverse tentoonstellingen en werk dat werd aangekocht door museum Van Bommel van Dam, relativeert ze haar succes: "Het zit niet in me om trots te zijn." Lilith wil vooral zichzelf blijven, zonder keurslijf, zonder categorie. Hokjes zijn er om af te breken. Een uitgebreid en persoonlijk gesprek met een gedreven kunstenaar.

Discard Layers (2010)

“Het werk dat ik maak is zoals ik denk. Wat je ziet is zoals het in mijn hoofd eruit ziet. Voor mij is dat normaal. Als iemand mij iets vertelt zie ik dat direct helemaal voor me. Doordat ik het werken met een fotocamera heb ontdekt kan ik datgene wat zich in mijn hoofd afspeelt vormgeven. Ik heb er geluk mee dat ik erg met mijn leeftijd kan spelen. Ik kan mezelf twintig jaar jonger maken of ouder. Dat ligt ook aan mijn gemoedsstemming. Als ik heel verdrietig ben dan zie ik er net als iedereen in zo’n geval ouder uit, maar ik gebruik zo’n dag in mijn zelfportret. Het gaat me om het gevoel, wat ik ook

herken in het werk van Francesca Woodman. Die sfeer en die emoties die daar in liggen... Ik word regelmatig vergeleken met Cindy Sherman, maar dat vind ik inmiddels niet meer zo fijn. Dat ben je op gegeven moment zat. Toen ik begon wist ik niet eens dat haar werk bestond. Als je zwemmer of marathonloper bent word je ook niet vergeleken met iemand anders. Waarom moet dat in de kunst dan wel?”

Early Morning (2009)

“Ik noem mijn werk ‘on women’, over vrouwen. Eigenlijk vind ik het raar dat ik er zoveel mee bezig ben, dat zou je niet meer verwachten in deze tijd. Maar als je kijkt naar hoe vrouwen vooral in andere landen nog steeds onderdrukt worden... Ik probeer dat ook te onderzoeken via mijn werk, maar een antwoord heb ik niet. Mácht, daar kan ik ook helemaal niet tegen, hoe sommige mensen bepalen wat andere mensen moeten denken. Waar halen mensen het recht vandaan om zich verheven te voelen boven een ander omdat ie toevallig een wit vel heeft of omdat ie toevallig man is? Waar is dat ontstaan? Ik kan niet begrijpen hoe zoiets groeit.”

Voordat Lilith als kunstenaar kwam, zag en overwon, moest Henriëtte van Gasteren heel wat zien te overwinnen in haar leven. Dat begon op vroege leeftijd, thuis bij haar ouders, maar ook in haar latere leven. “Als kind was ik heel gelukkig. Maar omdat mijn ouders tamelijk streng religieus waren mocht ik heel veel dingen niet. Ik moest ook naar de kerk op zaterdagavond of zondagochtend en vaak ook nog door de week. Ik mocht bijvoorbeeld niet

naar fuiven op de middelbare school. Kleren werden voor me uitgekozen, spijkergoed was uit den boze, maar toch kreeg ik voor mijn plechtige communie een spijkerjurk. Raar hè? Ik wilde graag balletdanseres worden, maar ik mocht niet naar Venlo als meisje alleen. Ik vond dat toen erg jammer. Maar ik heb nooit ergens een geheim van gemaakt. Ondanks dat ik streng werd opgevoed bracht ik vriendjes gewoon mee naar huis. Ik voelde me wel belemmerd maar op mijn manier voelde ik me in mijn hoofd juist heel erg vrij. Zoals ik nu zo vrij leef zat het toen al in mijn hoofd.”

Brain Slime (2009)

“Er zijn ook mensen die blijven daar in hangen: ‘ik mocht dit niet, ik mocht dat niet’. Ik heb dat een plaats kunnen geven, ik besef achteraf dat ze het uit liefde voor mij hebben gedaan. Ik hoefde dat ook allemaal niet uit te praten later, want ik begreep waar het vandaan kwam. Er zit veel in mijn werk wat daarmee te maken heeft. Mijn vader is nu 88. Hij zegt dat hij dingen nu anders gedaan zou hebben. Het heeft me wel gevormd tot wie ik nu ben en daar ben ik best tevreden over. Mijn vader leeft nog en steunt me op alle fronten. Mijn moeder was heel erg godvrezend, bang dat ze iets fout deed in de ogen van God. Ze was erg verlegen en wilde het iedereen naar de zin maken. Zo was ze ook opgevoed. Ze waren al tien jaar getrouwd toen ik geboren werd. Mijn moeder was toen bijna veertig. Zij is gestorven voordat ik mijn kinderen kreeg.”

“Ik was altijd heel creatief, als kind al. Ik zat vaak te schrijven en te knutselen. Op de middelbare school verkocht ik zelfgemaakte sieraden. Bij de beroepskeuzetest kwam toen uit: 95% creatief en 5% administratief. Ik wist toen eigenlijk niet goed wat ik wilde worden. Ik wilde graag vroeg trouwen, veel kinderen. Thuis zeiden ze: je kunt ook meteen gaan werken. Van mijn eerste salaris heb ik een spijkerbroek gekocht. Negentien was ik. Na mijn opleiding op Schoevers heb ik altijd een goede baan gehad, maar na de geboorte van mijn derde kind ben ik gestopt met werken. Nadat ik van iemand een webcam kreeg ontdekte ik dat ik veel mimiek in mijn gezicht heb. Zo kwam ik erachter dat ik met mijn gezicht en lichaam verhalen kon vertellen. Het is allemaal heel geleidelijk gegaan. Voor mezelf heb ik wel een knop moeten omzetten om voor mezelf te rechtvaardigen dat ik thuis mocht gaan zitten schrijven en fotograferen zonder dat er meteen iets voor terugkwam. Je hebt toch het gevoel dat je de kost moet verdienen. Ik vond dat moeilijk, want ik heb veel verantwoordelijkheidsgevoel, zeker als je drie kinderen hebt om voor te zorgen. Nu mijn werk redelijk succesvol is en er belangstelling voor is, is het wat makkelijker voor me om met die verantwoordelijkheid om te gaan. Nu kan ik eindelijk mezelf zijn, nu ben ik helemaal compleet.”

Forgive Me, Father For... (2009)

Een van de opvallendste werken van Lilith refereert nadrukkelijk aan de tijd toen ze nog thuis woonde. In *Forgive Me, Father, For...* ligt ze op bed met een rozenkrans over haar lichaam. Het is een beeld waarvan de encenering zorgvuldig gekozen is, die meteen in het oog springt. “Omdat ik zo streng opgevoed was werd er bij ons thuis niet over sex gepraat. Net zoals jongens op bepaald moment een natte droom krijgen, krijgen ook meisjes een erotische droom. Ik voelde me er heel schuldig over want ik had een orgasme gehad. Ik voelde me daar niet prettig bij. Die symbolen van het katholicisme gebruik ik

om dat aan te geven. Daarom ligt die rozenkrans ook zo over mijn lichaam en over mijn kruis. De foto is genomen in mijn ouderlijk huis op de logeerkamer. Alles zit erin, de symbolen, het katholicisme, het taboe. Bij een tentoonstelling in Rolduc, waar mijn werk uiteindelijk werd 'geëxposeerd' achter gesloten deuren, kreeg ik achteraf te horen dat ze vonden dat ik symbolen van de katholieke kerk misbruikte, terwijl ik symbolen gebruik om iets te vertellen."

Op de reacties die ze soms krijgt over dat haar werk uitsluitend bedoeld zou zijn om te provoceren, reageert ze uitgesproken. "Provoceren wordt vaak negatief uitgelegd. Ik probeer te provoceren in de vorm van prikkelen. Je kunt ook positief provoceren, shockeren wil ik niet. Ik voel me niet verantwoordelijk voor de mensen die geschokeerd zijn. Iedereen heeft zijn eigen beleving en remmingen. Er zit absoluut geen porno in mijn werk en toch vinden sommigen die foto een pornografische afbeelding. Dan ben je dus iemand die blijkbaar zo in het leven staat. Maar daar kan ik geen rekening mee houden. Ik gebruik mijn lichaam zoals een pottenbakker klei gebruikt, ik zie daar niks erotisch in. Dat ik vaak bloot ben in mijn werk komt omdat ik me bloot geef in mijn emoties en soms past kleding gewoon niet bij een bepaald beeld. Hierdoor stel ik me juist kwetsbaar op".

The Brazilian Hairdresser (2010)

“Weet je wat het is? Ik ben jarenlang huisvrouw geweest, maar dat was een keuze. Ik ben ook niet boos dat ik me in die rol heb laten drukken. Het is wel

een waarschuwing naar anderen. Die keuze moet iedereen zelf maken, maar denk er goed over na. Er is een werk waarop ik een baby in mijn armen hou, dat gaat daarover: *Lost In Motherhood*, oftewel verloren in het moederschap. Ik heb dat in mijn vorige relatie ook zo gezegd: ‘ik besta niet meer, ik ben alleen nog maar huisvrouw en moeder, maar waar ben ik gebleven? Ik ga van binnen dood.’ Maar wat antwoordde die man toen: ‘binnenkort ben je vrouw van de directeur’. Dat was de druppel, dan heb je niet begrepen waar het over gaat. Het gaat er toch niet om dat iemand die naast me staat een positie heeft.”

Toenemende waardering en erkenning voor haar werk is er niet alleen bij kunst- en fotografieliefhebbers. Mensen hebben zo hun eigen redenen om de kunst van Lilith te waarderen, al dan niet persoonlijk van aard. “Ik heb veel reacties gekregen bij de expositie *I Could've Had Religion* hier in Reuver. Heel veel vrouwen op leeftijd herkenden in mijn werk wat ze ook meegemaakt hebben, maar die vanwege hun financiële afhankelijkheid niet die stap hebben durven nemen. Ze spreken me aan als ze me tegenkomen in de winkel en zeggen dat ze me bewonderen: dat ik dit wél heb durven doen, om het werk, omdat ik dat uitdraag. Die expositie was echt grandioos qua reacties. Dan heb ik echt mijn doel bereikt, dat mensen nadenken. Dat niet alles vanzelfsprekend is. Dat mensen herkenning zien in mijn werk.”

Meer info: [Lilithlove](#) Blog: [Lilithlove](#)

Live Ateliers Revisited (Van Bommel van Dam, Venlo, 5 februari t/m 15 april 2012)

De kracht van bloemen (groepstentoonstelling, Limburgs Museum, Venlo, april 2012)

The Wonder Of Woman (groepstentoonstelling, New York Photofestival, New York, mei 2012)

Tekst en bovenste foto: Harry Prenger

Overige foto's: Lilith

***Dit artikel is op verschenen bij cultuurblog
ZwartGoud - www.zwartgoud.net***